

Od Redakcji

Tematem przewodnim 46 tomu „Łambinowickiego Rocznika Muzealnego” jest szczególna kategoria obozów jenieckich i żołnierzy w nim przetrzymywanych – obozy specjalne i specjali jeńcy.

W ramach rozbudowanego niemieckiego systemu jenieckiego w latach II wojny światowej wśród oficerskich obozów funkcjonowało kilka oflagów o zaostrzonym rygorze, uchodzących za specjalne bądź nawet karne, m.in.: IV C Colditz, VIII B Silberberg, X C Lübeck. Ponadto w systemie obozów Wehrmachtu znaleźli się szczególnie ważni dla strony niemieckiej jeńcy, zwani prominentami. W listopadzie 2022 r. w Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych zorganizowano konferencję naukową „Pod specjalnym nadzorem? Oflagi Colditz, Königstein, Lübeck i Silberberg w niemieckim systemie jenieckim (1939–1945)”. Przebieg jej obrad pokazał, że mimo upływu lat problematyka dotycząca niemieckich obozów jenieckich o specjalnym statusie nadal budzi wiele pytań i kontrowersji, oraz że w celu dalszych badań nad tym zagadnieniem konieczne jest poszukiwanie nowych źródeł historycznych, zwłaszcza niemieckich. Istotne jest również prezentowanie nowych ustaleń badawczych, tym bardziej że upłynęło już wiele lat, kiedy to ukazał się w 1989 r. 13 tom naszego periodyku, poświęcony właśnie obozom specjalnym. Był to jednak czas schyłku komunistycznego ustroju w Polsce, po którego upadku możliwe stało się również podjęcie badań naukowych i popularyzowania ustaleń o losach żołnierzy polskich w niewoli radzieckiej, zwłaszcza przetrzymywanych w obozach specjalnych NKWD w: Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie, późniejszych ofiar zbrodni katyńskiej.

Podczas lektury tomu 46 Czytelnicy znajdą teksty poświęcone zarówno obozom specjalnym w niewoli niemieckiej, jak i radzieckiej. O pobycie polskich generałów w szczególnych obozach Wehrmachtu pisze prof. dr hab. Danuta Kisielewicz, która przypomina, że takich określeń, jak obozy specjalne (*Sonderlager*) czy karne (*Straflager*) nie spotyka się w niemieckich zarządzeniach i instrukcjach, a występują przede wszystkim w relacjach oraz wspomnieniach byłych jeńców. Z kolei dr hab., prof. UW. Tomasz Przerwa skupia się na przedstawieniu niemieckiego personelu Oflagu VIII B Silberberg, nie tylko z myślą o uzupełnieniu wiedzy na temat tego znanego obozu, ale także, aby zweryfikować jego „specjalny” charakter. Artykuł dr. Stefana Michała Marcinkiewicza ukazuje natomiast nieznaną dotychczas wątek pobytu w Oflagu 56 Prostken szczególnie cennego dla Niemców jeńca – Jakowa

Dżugaszwilego, najstarszego syna Józefa Stalina. Jak już wspomnieliśmy, również w ramach radzieckiego systemu jenieckiego występowały obozy specjalne, będące pod nadzorem NKWD. O przetrzymywanych w nich jeńcach, konkretnie o ppłk. dypl. Włodzimierzu Dunin-Żuchowskim w obozie Starobielsk oraz mjr. Ludwiku Napoleonie Siemieńskim, jeńcu Kozielska, piszą badacze reprezentujący Instytut Pamięci Narodowej, Oddział w Łodzi, odpowiednio dr Bartosz Janczak i mgr Jacek Trajdos.

W dziale Wspomnienia i relacje znajduje się analityczny tekst prof. dr. hab. Edmunda Nowaka, który przypomina rolę, jaką CMJW odegrało w badaniach, popularyzowaniu i upamiętnianiu losów ofiar zbrodni katyńskiej, czyli polskich oficerów w niewoli radzieckiej, przetrzymywanych we wspomnianych obozach specjalnych NKWD. Warto zaznaczyć, że Autor w latach 1990–2002 organizował i uczestniczył w większości tych prac naszego Muzeum. Zamieszczony natomiast w dziale Archiwum tekst w opracowaniu Juliana Borkowskiego to specjalnie wybrane fragmenty cennego poznawczo pamiętnika Zdzisława Galperyna, który po upadku powstania warszawskiego trafił do niemieckiej niewoli, m.in. do Stalagu 344 Lamsdorf. Całość „Rocznika” uzupełniają recenzje oraz materiały, dla których miejsce znajdujemy w każdym tomie, chcąc podkreślić również muzealny charakter periodyku, czyli kalendarium oraz noty „Z żałobnej karty”.

Mamy nadzieję, że dzięki staraniom Autorów, niniejszy tom „Łambinowickiego Rocznika Muzealnego” stanowić będzie istotne wydawnictwo w literaturze naukowej dotyczącej II wojny światowej, jeniectwa i tych szczególnych kategorii obozów specjalnych oraz osób w nich przetrzymywanych. Ostateczna opinia należy jednak do Państwa, do Czytelników. Zachęcamy zatem nie tylko do lektury, ale także do podzielenia się z nami opiniami, komentarzami czy cytowaniami, za co będziemy wdzięczni.

Maria Bula
Piotr Stanek